

Literatura per explicar el món

La proliferació de llibres juvenils que tracten aspectes polítics i socials posa de manifest l'esforç de les editorials per explicar, als nostres joves, un món cada vegada més complex.

Des de la publicació d'*El racisme explicat a la meua filla* de Tahar Ben Jelloun, han proliferat en els darrers anys llibres infantils i juvenils que segueixen el mateix esquema (fins i tot en el títol). Aquests llibres intenten explicar les causes per les quals es produeixen determinats fenòmens o comportaments socials i contrarestar aquells que són negatius per al conjunt de la societat. I és que, moltes vegades, als nostres joves se'ls escapa la comprensió del món en què vivim. La seua complexió i la manca d'una explicació assenyada i en profunditat—quan no interessada—per part dels mitjans de comunicació de masses són dos dels handicaps que impedeixen la aprehensió de la realitat, i no tan sols de la realitat llunyana, sinó de la més immediata i propera. Moltes vegades, ni la família ni l'escola tampoc no hi arriben. Entre altres coses, per problemes de comunicació entre pares i fills, en el primer cas, o per manca d'un espai apropiat per al debat i la reflexió en les aules, en el segon. Òbviament, els esforços per part dels pares i del professorat existeixen i no s'han de menystenir.

Tot plegat, tanmateix, provoca la indefensió d'un jovent desarmat d'arguments fonamentats davant la lògica simple, però efectiva, dels prejudicis i dels estereotips que la societat (mitjans de comunicació, populisme dels polítics convencionals, publicitat, etc.) genera. Si a tot això afegim que l'adolescència és precisament l'etapa vital de formació de la identitat de la persona en tots els sentits (escales de valor, ideologia, paper en el món, etc), la manca d'una explicació sòlida o, com a mínim, d'un altre punt de vista davant els fenòmens socials, fa que el cercle es tanque i que la inèrcia tinga el camp lliure.

La literatura, en la seua vessant de font d'explicació de la realitat, s'ha adonat que és un element fonamental per contrarestar aquesta inèrcia de què parlàvem. Ja són moltes les editorials que tenen llibres al carrer—i d'altres que n'estan preparant—tractant les problemàtiques més diverses que l'actualitat del món ens ofereix dia rere dia. Tot i que el gènere preponderant darrerament ha estat el diàleg directe entre qui explica (un adult) i qui escolta

Alapont va descabdellant progressivament el comportament estàndard d'un maltractador i la posició entre submissa i comprensiva de la maltractada. Garrido se n'ocupa de posar en ordre les fases d'aquest comportament agressiu i de cercar-ne les causes.

Ghazy, italiana de pares egipcis, només té 15 anys. Els suficients per entendre que la seua generació ha de conèixer el patiment del poble palestí.

(un infant o adolescent), la novel·la està guanyant terreny en aquesta nova literatura social per a joves. O almenys és el cas de les quatre novel·les que presentem tot seguit.

Gènova, «città chius@» (Alfaguara-Voramar, Picanya, 2003) és la darrera novel·la de Gemma Pasqual, una autora compromesa amb els conflictes socials i polítics del seu entorn i del món. Bona mostra d'això són les quatre novel·les –totes juvenils– que ja ha publicat i que tracten aspectes tan diversos com l'eclosió del rock en català a *Una setmana tirant de rock*, el feixisme a la ciutat de València a *Marina*, la dura repressió del règim de Pinochet a *Et recorde, Amanda* o, finalment, la lluita del moviment antiglobalització en aquest darrer lliurament.

Gènova, «città chius@» és la història d'una jove de désset anys, Xènia, que apareix pràcticament de rebot enmig de Gènova durant la polèmica cimera del G-8, famosa perquè hi va morir assassinat en mans dels *carabinieri* el jove manifestant antiglobalització Carlo Giuliani. L'aventura marcarà la vida de la Xènia, no sols per la descoberta d'una nova manera d'organitzar-se i de lluitar contra els més forts, sinó també per altres dues raons: perquè comparteix penes amb Norma, una afroamericana de setanta-set anys, que l'empeny i l'anima en els moments més difícils de la seua estada a Gènova i perquè coneix Carlo, el seu àngel de la guarda pels camps de batalla en què s'han convertit els carrers de la ciutat. Paral·lelament, el fet d'anar acompanyada pels seus pares, antics militants anti-franquistes, permet, d'una banda, comprovar l'evolució política de la generació de joves dels setanta i, d'altra banda, apropa al lector jove d'avui les penes i glòries d'un moment històric que sembla més llunyà del que realment ho és.

I de la globalització al conflicte palestino-israelià de la mà de Randa Ghazy. *Somiant Palestina* (Tàndem, València, 2003) és una crònica cruel i sense embuts de la realitat que es viu als territoris ocupats. Ghazy, italiana de pares egipcis, només té 15 anys. Els suficients per entendre que la seua generació ha de conèixer el patiment del poble palestí.

La complexitat del món i la manca d'una explicació assenyada i en profunditat –quan no interessada– per part dels mitjans de comunicació de masses són dos dels handicaps que impedeixen la aprehensió de la realitat.

La ràbia i la impotència que assetgen l'autora davant els abusos de l'exèrcit israelià es fan sentir en cada línia del llibre, quasi més en la forma que en la cruesa de les situacions que es narren. Així, hi ha fragments més propers a la prosa poètica o al lliure fluir del pensament que emfatitzen els sentiments del grup d'amics (i els de la pròpia autora) que conviuen per diferents motius enmig d'una guerra. Convivència difícil, no sols per haver d'estar a l'aguait que cada dia puga ser l'últim sinó perquè la visió que cada membre del grup té del conflicte i de les seues possibles solucions és diferent. Per tant, la descripció dels constants atacs israelians als pobles ocupats s'intercala amb els debats i les «assemblees» que mantenen els joves sobre les formes de fer front al dia a dia. I d'aquí a la presa de decisions, unes vegades amb consens, d'altres individualment, amb el perill del trencament de la unitat grupal.

Però al capdavant, *Somiant Palestina* és una crida al respecte i a la convivència entre pobles, cultures i religions com a forma per posar fi a una situació que ja dura massa anys i que es fa com més va més insostenible.

Amb un enfocament radicalment diferent, fonamentalment perquè s'adreça a xiquetes i xiquets de nou anys, és el llibre d'Andreu Sotorra *Kor de Parallamps* (Premi Edebé de Literatura Infantil, Marjal, Mislata, 2003). Tot i que el rerefons social és el moviment *okupa*, són diversos els temes que tracta aquest llibre protagonitzat per una xiqueta xinesa adoptada d'onze anys. La xiqueta té dos noms, Yung i Lluna, i confesa que està enamorada del seu germà gran, un autèntic *okupa* estudiant de medicina que es desvia per col·laborar amb els països empobrits d'Àfrica. A través dels ulls de Yung-Lluna els lectors s'apropen a la realitat, maltractada molt sovint mediàticament, de la creació d'espai alternatiu de discussió, debat i creació cultural i artístic, així com dels problemes que han d'atravessar les ONGs que treballen *in situ* en els països africans.

*En cada una de les quatre novel·les
l'amor és un dels eixos sobre els
quals es construeix la narració
ja siga en la seua vessant afectiva,
amorosa o, fins i tot, violenta.*

I finalment, *L'inforn de Marta* de Pasqual Alapont i *La màscara de l'amor* de Vicente Garrido (Bromera, Alzira, 2003), novel·la i llibre d'autoajuda en un mateix volum, ens apropa a una realitat que s'està visualitzant en els darrers anys i que ens toca de ben a prop: el maltractament de gènere. Marta és una jove estudiant de família benestant que coneix un bon dia Hèctor, amb qui comença una relació que prompte s'endevina nefasta. La novel·la explica magistralment l'evolució d'aquesta relació cada vegada més tortuosa i insostenible per a Marta: l'inici d'una relació idil·lica amb un jove que s'acaba degradant en un aïllament forçat del qual quasi ni se n'adona i que constantment es veu sotmesa a humiliacions públiques constants. Alapont va descabdellant progressivament el comportament estàndard d'un maltractador i la posició entre submissa i comprensiva de la maltractada. Per la seua banda, Vicente Garrido se n'ocupa, a *La màscara de l'amor*, de posar en ordre les fases d'aquest comportament agressiu, tant físic com psicològic, i de cercar-ne les causes, a través d'un breu tractat descriptiu amb la voluntat que, tant xiques com xics, tinguen elements per preveure i previndre aquests comportaments.

Tot plegat, els quatre llibres plantegen problemàtiques diferents de formes també diferents. Malgrat tot, tenen dos elements comuns. Un que permet d'unificar-los sota l'epígraf de literatura social per a joves i que no és altra cosa que la voluntat de conscienciar els infants i els adolescents de problemàtiques socials, i un altre element també molt comú en la literatura juvenil: l'amor. En cada una de les quatre novel·les l'amor és un dels eixos sobre els quals es construeix la narració, ja siga en la seua vessant afectiva, amorosa o, fins i tot, violenta. De fet, l'amor és la xarxa que enganxa el lector i que el fa identificar-se amb els personatges d'aquestes novel·les i amb les realitats que estan vivint, recurs altrament habitual –i no exclusiu de la literatura– per guanyar voluntats. Així doncs, prengueu consciència i enamoreu-se bona cosa aquest estiu!

Marc Candela